

Oponentský posudek bakalářské práce (Bakalářské studium humanity, FHS UK)

Adéla Zichová: Máme totemická příjmení?

Práce je modelovým příkladem akademického úkolu, který je při vědomí svých možností v rámci bakalářského studia, bezesblytku splněn. Práci nechybí empirické zpracování dat, které je dále materiálem pro vlastní rozpracování hypotéz, nechybí kvalitní teoretické zázemí i odvaha v jeho rámci zdůraznit alternativní přístup k tématu, nechybí kritický odstup a vědomí mezí trochu provokativního postavení vědecké otázky – to vše při dodržení formálních náležitostí práce (srozumitelná struktura, poznámkový aparát, přiměřený rozsah textu i použité literatury).

V první části autorka shrnuje dosavadní bádání českých jazykovědců týkajících se příjmení a prezentuje výsledky své analýzy četnosti českých příjmení, které by mohly mít nějakou souvislost s totemismem. V obou případech je patrný pečlivý přístup doplněný vlastním přínosem zohledňujícím cíle projektu. Vedle stereotypního výkladu vzniku „zvířecích“ příjmení na základě podobnosti, zmiňuje starší a trochu stranou stojící výklad magického charakteru jmen. Analýza četnosti příjmení je provedena nejen s jasnou metodikou, je patrná i snaha o rozkrytí ne vždy zřejmého původu jména v rostlinné, či živočišné říši. Krátký odstavec na str. 17, v němž je porovnávána četnost zdrobnělých variant, je ojedinělým místem, kdy čtenář trochu zaváhá, kam autorka tímto srovnáním míří.

Druhá část je pokusem o orientaci v tom, jaký je původ a obsah pojmu totemismus. Po slovníkovém expozé si autorka vědomě omezuje svůj výklad na naznačení tří rozdílných koncepcí totemismu. Využití slovníků však trochu nešikovně uvede větou, o „namátkovém“ nahlížení do slovníků. Vhodnější by asi bylo popsat tuto cestu jako začátek pokusu o porozumění danému fenoménu hermeneutickou metodou. Ve „slovníkové“ části se vůbec trochu ztrácí vlastní hledisko autorky – delší citace nemají výraznější komentář, navíc např. na str. 27 není jasné, zda je věc diskutabilní podle onoho slovníku, či podle autorky. Zúžení výkladu totemismu na tři nejvýznamnější a

svými teoretickými přístupy i velmi charakteristické představitele kulturní a sociální antropologie, považuji za velmi přínosné. Míra zjednodušení jejich výkladu je odpovídající potřebám práce. U Durkheima je možná nadsazena snaha o „osvětlení náboženské podstaty člověka“ (str. 30). Durkheimovi náboženství slouží především jako základní identifikátor jednotlivých společností. U výkladu Radcliffe-Brouwna mi chybí širší naznačení záměrů funkcionalismu, z něž by byl patrnější jeho pohled, který sleduje funkci jednotlivých institucí hlediskem jejího fungování jako celku.

Protikladnost moiet na str. 45 pak mohla být chápána více jako komplementarita. Stanovisko Lévi-Strausse je i při své obtížnosti předvedeno poměrně srozumitelně – jen je trochu nešťastně rozděleno do dvou kapitol (oddíl II/5. totiž není vlastním shrnutím přínosů všech tří zmiňovaných autorů, ale spíše završením v teorii Lévi-Strausse).

Ve třetí části se studentka pokouší propojit výklad totemismu s hypotézami o původu současných českých příjmení. Nabízející se evolucionistická cesta se ukazuje i ve světle předešlých pochyb o teoriích totemismu jako velmi krkolomná. Přesto ji autorka zmiňuje a dokonce naznačuje i možnosti historického bádání, kdy totemismus nebo jeho prvky hledat. I když tato pasáž působí dvojznačně – přeci jen autorka nezamítá tuto nejjednodušší souvislost - je z celkového vyznění patrné, že jí příliš nevěří. Zato uchopení totemismu ve smyslu Lévi-Strausse a naznačení souvislosti s příjmeními v této širší souvislosti vyznívá poměrně přesvědčivě. Újmou autorčině argumentaci je její počátek, kdy argument souvislosti totemismu a příjmení staví v rovině absence pojmenování po nejužitečnějších zvířatech (str. 53). Většina antropologů včetně Lévi Strausse uváděla malý počet pojmenování po nejpotřebnějších zvířatech jako protiargumentaci přesvědčení, že v totemismus jde o magický vliv na zvířata a rostliny, které člověk nezbytně potřebuje.

Na práci oceňuje naprostou serióznost s jakou studentka zadaný úkol zpracovala. Práci rozhodně doporučuji k obhajobě a hodnotím jako výbornou.

Počet bodů: 46

V Praze 20. října

Mgr. Ondřej Skripnik